

Отримано: 9 березня 2018 р.

Прорецензовано: 12 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 19 березня 2018 р.

e-mail: lena@kilko.name,
nataliagagina@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/1-96-99

Гагіна Н. В., Лось О. В. Роль сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні дорослих іноземної мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 1, березень. С. 96–99.

УДК: 374:004.77

**Гагіна Наталія Вікторівна,
Лось Олена Вікторівна,**
Чернігівський національний технологічний університет**РОЛЬ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У НАВЧАННІ ДОРΟΣЛИХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

У статті досліджується роль інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні дорослих іноземної мови. Визначено андрагогічні принципи та характеристики дорослих як суб'єктів навчання. Розглядаються електронні підручники, мультимедійні програми, комп'ютерні ігри, подкасти як ефективні інформаційно-комунікаційні технології в навчанні іноземної мови. Аналізуються результати опитування щодо використання дорослими інформаційно-комунікаційних технологій для вивчення іноземної мови.

Ключові слова: іноземна мова, інформаційно-комунікаційні технології, дорослі люди, мультимедійні програми, комп'ютерні ігри, подкасти, електронне навчання.

**Гагіна Наталія Вікторівна,
Лось Елена Вікторівна,**
Черниговский национальный технологический университет**РОЛЬ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ
В ОБУЧЕНИИ ВЗРОСЛЫХ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ**

В статье изучается роль информационно-коммуникационных технологий в обучении взрослых иностранному языку. Определены андрагогические принципы и характеристики взрослых как субъектов обучения. Рассматриваются электронные учебники, мультимедийные программы, компьютерные игры, подкасты как эффективные информационно-коммуникационные технологии в обучении иностранному языку. Приводятся данные опроса касательно использования взрослыми информационно-коммуникационных технологий для изучения иностранного языка.

Ключевые слова: иностранный язык, информационно-коммуникационные технологии, взрослые люди, мультимедийные программы, компьютерные игры, подкасты, электронное обучение.

**Nataliia Gagina,
Olena Los,**
Chernihiv National University of Technology**THE ROLE OF MODERN INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES
IN ADULT FOREIGN LANGUAGE LEARNING**

The article deals with the specific role of information and communication technologies in adult foreign language learning. Andragogical principles and characteristics of adult language learners are specified. These characteristics have to be taken into account in order to design the relevant learning content that meets the specific needs of adult language learners, to create motivating, autonomous, supportive and emotionally safe learning environment to ensure the effectiveness of learning. Multimedia language programmes, computer games, podcasts as the most effective information and communication technologies and e-learning as a learner-focused approach are studied. A remarkable feature of multimedia programmes is that being an independent study tool they can provide fully learner controlled environment, better suited for adults, and promote more reflective and deeper learning. Podcasts increase the effectiveness of foreign language acquisition and are widely used in mobile learning, promoting development of learner autonomy, critical thinking, implementing modern educational standards, corresponding to the basic principles of the student-centred approach in foreign language teaching. Information and communication technologies support the concept of continuous lifelong learning, enlarge the communicative opportunities of adult learners, their linguistic capabilities, promote personal interaction, develop all types of language skills based on a learner-centred approach.

Key words: foreign language, information and communication technologies, adult learners, multimedia programmes, computer games, podcasts, e-learning.

Актуальність дослідження. Сучасні зміни в системі освіти дорослих в Україні зумовлені швидкоплинними суспільними процесами: глобалізацією, технологічними досягненнями, економічними та соціальними викликами, що забезпечують як нові можливості для дорослого населення України, так і необхідність подальшого навчання, перепідготовки, отримання нової спеціальності або місця роботи. Для забезпечення позитивних змін у соціально-економічному розвитку країни необхідно вдосконалювати систему освіти дорослих, а також створювати сприятливі умови для її ефективного функціонування. Інформаційні та комунікаційні технології займають значне місце серед усіх сучасних освітніх технологій, що свідчить про їх вагомий потенціал для навчання дорослих іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Висвітленням теоретичних і методологічних основ освіти дорослих займаються О. Аніщенко, Л. Анциферова, С. Вершловський, П. Джарвіс, С. Змейов, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, М. Ноулз, О. Огієнко, Р. Свонсон, Л. Сігаєва, Р. Сміт, Е. Холтон та інші науковці. Використання інформаційних технологій у навчанні дорослих активно досліджують О. Булавенко, Р. Гуревич, Д. Дрон, Л. Максимова, А. Одінець, І. Пічугіна, Л. Якобсента ін.

Навчання дорослих як складова неперервної освіти впродовж життя виконує важливі взаємопов'язані функції: соціокультурну, розвивальну, що створює умови для постійного творчого зростання особистості; загальноосвітню, компенсаторну, яка означає вдосконалення базової освіти, доповнення її новими знаннями на основі інформаційно-технологічних здобутків; адаптивну, що передбачає гнучку фахову підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації або здобуття іншого фаху; економічну, що забезпечує задоволення потреб держави у конкурентоспроможних фахівцях, підготовлених до впровадження новітніх технологій тощо [2, с. 350-351].

Переосмислення концептуальних підходів до іншомовної підготовки дорослих у системі формальної та неформальної освіти вимагає активного впровадження інноваційних технологій, що забезпечують автономне, продуктивне та якісне навчання іноземної мови та успішну реалізацію особистісного потенціалу дорослого населення країни.

Метою статті є дослідження найефективніших інформаційно-комунікаційних технологій, що використовуються в навчанні дорослих іноземної мови.

Викладення основного матеріалу. Більшість науковців, які займаються дослідженнями у сфері освіти дорослих, визнають, що процес навчання дорослих людей має специфічний характер. Основна відмінність між традиційною педагогічною моделлю та андрагогічною моделлю навчання обумовлена особливостями дорослих як суб'єктів навчання.

Андрагогічна модель ґрунтується на наступних принципах: необхідність знати навіщо щось вчити; усвідомлення відповідальності, прагнення до автономності та самокерованості в навчанні; вплив попереднього досвіду дорослих на процес навчання; готовність до навчання; орієнтація на практичні та проблемні завдання; наявність значної внутрішньої мотивації [6, с. 65-68].

У процесі вивчення іноземної мови, дорослі люди орієнтуються на досягнення конкретних цілей та спрямовують своє навчання на задоволення певних життєвих та професійних потреб, вимог та очікувань. Вони зазвичай можуть впевнено та ефективно спілкуватися рідною мовою, легко переходити на інші мови, мають кращі когнітивні та лінгвістичні здібності. Дорослі слухачі здатні усвідомлено обирати власні стилі та стратегії навчання, застосовувати відповідні механізми для моніторингу та оцінки процесу під час виконання завдань і потребують безпечного та сприятливого середовища для навчання [7].

Усі ці характеристики повинні бути враховані при розробці відповідного навчального контенту, що відповідає конкретним потребам дорослої аудиторії, та створенні мотивуючого, автономного, емоційно безпечного навчального середовища для сприяння ефективності процесу навчання. На наш погляд, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освіті дозволяє задовольнити зазначені вимоги.

Важливо наголосити, що навчання дорослих іноземної мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій вимагає застосування компетентісного, особистісно зорієнтованого та когнітивно-комунікативного підходів до навчання іноземної мови; використання відповідних методів та прийомів, що сприяють автономії, застосуванню індивідуальних стратегій навчання та самооцінки в середовищі онлайн; здійсненню фасилітативної підтримки та допомоги у подоланні труднощів, заохоченню онлайн спілкування між учасниками навчального процесу та сприянню продуктивної співпраці між ними.

Одним із пріоритетних напрямів удосконалення іншомовної підготовки і формальній та неформальній освіті дорослих вважаємо електронне навчання. У сучасних наукових дослідженнях електронне навчання визначається як центрований на студентів підхід до використання нових мультимедійних технологій та Інтернету для вдосконалення якості навчання шляхом полегшення доступу до ресурсів та послуг, а також як співпраця та дистанційна взаємодія [8, с. 5]; поєднання традиційних та нових методів та інструментів, що охоплюють використання різних технологій з гнучкими, доступними та інклюзивними характеристиками для підтримки навчання та підвищення рівня навчання [5, с. 108]; навчання, що відбувається через і за допомогою Інтернет або веб технологій [4, с. 7].

На нашу думку, електронне навчання значно сприяє вивченню іноземної мови, оскільки створює можливості для ефективного виконання поставлених завдань; дозволяє збільшити доступ до автентичних ресурсів та матеріалів у різних форматах; забезпечує індивідуалізацію, інтенсифікацію та зручність навчання; підвищує мотивацію та навчальну автономію; уможливорює застосування дорослими власних стратегій та стилів навчання.

Упровадження системи електронного навчання, що відповідає індивідуальним та професійним потребам та враховує андрагогічні принципи та психологічні характеристики дорослих, надає можливість створення гнучкого, ефективного, психологічно комфортного, функціонального та автономного середовища, що забезпечить успішне формування загальноосвітніх та професійно-орієнтованих комунікативної іншомовної компетенції [1].

Вдало структурована система електронного навчання пропонує персоналізований та диференційований підхід з можливістю навчатися за індивідуальним графіком, обирати власний темп виконання завдань, реалізувати індивідуальну навчальну траєкторію, орієнтуючись на рівень мовної підготовки, здібності, інтереси та особистісно значущі цілі. Варто додати, що самостійне планування, організація індивідуальної навчальної діяльності, вибір ресурсів, методів опрацювання матеріалу, способів оцінювання результатів та вдосконалення процесу навчання на основі рекомендацій тьютора реалізують принципи автономності в освіті дорослих.

Е-навчання передбачає використання різних інформаційно-комунікаційних технологій та засобів, таких як електронні підручники, електронні тренажери, мультимедійні освітні програми, ігри тощо.

На відміну від звичайних підручників, електронні підручники, мультимедійні програми та інструменти дають змогу подавати навчальний матеріал у більш візуалізований та інформативний спосіб, залучаючи всі типи сприйняття (візуальний, аудіальний та кінестетичний), збільшуючи інформаційне навантаження, покращуючи розуміння та забезпечуючи вищий рівень продуктивності та емоційного включення в процес вивчення іноземної мови.

Сучасні мультимедійні програми за допомогою таких елементів, як текст, графіка, анімація, аудіо та відео, створюють привабливий мультисенсорний мовний контекст. Вони широко використовуються для формування та розвитку лексичних, граматичних навичок та комунікативних вмінь.

Навчальні мультимедійні програми зазвичай містять наступні складники: презентація матеріалу у візуальній (текстовій, графічній чи відео) та звуковій формах; серія вправ для перевірки розуміння тексту, репродуктивні та продуктивні вправи; база даних, яка містить граматичний та словниковий довідковий матеріал; серія тестових завдань, спрямованих на моніто-

ринг прогресу студентів; генератор зворотного зв'язку, який дозволяє розпізнавати та виправляти помилки як у репродуктивних, так і продуктивних вправах.

Особливість мультимедійних програм полягає в тому, що вони, як автономний інструмент навчання, можуть забезпечувати повністю контрольоване незалежне навчальне середовище, яке найкраще відповідає потребам дорослих, та сприяти залученню рефлексивного підходу до вивчення мови. Іншою перевагою таких програм є те, що вони містять інструмент перевірки помилок, який дозволяє виявляти, виправляти помилки тощо, спрямовуючи студентів на подальше навчання або перехід на наступний рівень.

Отже, сучасні мультимедійні програми для вивчення іноземної мови мають значний дидактичний потенціал для дорослої формальної та неформальної освіти, оскільки забезпечують незалежний досвід навчання, урізноманітнюють процес навчання і сприяють ефективному оволодінню іноземної мови.

Широкого використання в практиці викладання іноземної мови набули навчальні комп'ютерні ігри та подкасти. Комп'ютерні ігри диверсифікують процес навчання іноземної мови, спрощують складну для сприйняття інформацію, слугують мотиваційним чинником, дозволяють краще визначити потенційні можливості дорослих учнів, виконують виняткову роль у підвищенні пізнавального інтересу в дорослих. Використання подкастів як автентичного ресурсу створюють широкі можливості для презентації та опрацювання мовного матеріалу. Дидактичні властивості подкастів характеризуються звуковою природою, інтерактивністю, простотою використання, доступністю, а також часопросторовою організацією навчання. Подкасти мають низку переваг порівняно з традиційними формами навчання іноземної мови. Ця технологія дозволяє дорослим учням слухати або переглядати навчальні матеріали в будь-якому місці та в будь-який час, не обмежуючись супроводом викладача, і розробляти індивідуальний зручний графік навчання.

Існують різні види подкастів, які можна використовувати для введення нового лексичного або граматичного матеріалу, де автор пояснює зміст слова, фразу, ідіому або граматичну структуру, ілюструє їх з прикладами того, як вони функціонують у мові; подкасти, спрямовані на розвиток навичок аудіювання; подкасти, що пропонують тему для обговорення, дискусії, а також можуть слугувати ресурсом для проектної роботи; подкасти для повторення, закріплення раніше вивченого матеріалу та для самопідготовки тощо. Залежно від конкретних завдань, подкасти можуть використовуватися в індивідуальній та груповій роботі, на занятті та вдома.

Зазначимо, що подкасти активно застосовуються в мобільному навчанні, сприяють розвитку автономії, критичного та аналітичного мислення, що відповідає основним принципам особистісно зорієнтованого підходу в навчанні іноземної мови.

Мобільне навчання як сучасна тенденція в освіті розглядається як формальне, самокероване і часто спонтанне навчання, що відбувається в академічному або в будь-якому іншому не академічному середовищі, з використанням персональних електронних пристроїв [3, с. 4].

Упровадження мобільних технологій у навчання іноземної мови забезпечує постійний доступ до різноманітних ресурсів, оперативний пошук та обмін інформацією, розширення комунікативного репертуару, підтримує мотивацію до вивчення іноземної мови.

У процесі вивчення іноземної мови Інтернет використовується для пошуку інформації, автентичних, довідкових матеріалів, синхронної або асинхронної комунікації, організації та проведення відео конференцій, онлайн тестування, проведення досліджень та проектних робіт, створення презентацій тощо.

Як величезний інформаційно-освітній ресурс Інтернет завдяки своїм дидактичним можливостям дозволяє формувати та розвивати мовленнєві вміння, залучаючи вебматеріали різного рівня складності, автентичні аудіо-тексти, електронне листування, спілкування з носіями мови на форумах та чатах.

Для отримання даних щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій дорослими в процесі вивчення іноземної мови, а також задля виявлення найпоширеніших у використанні та найефективніших з них, нами було проведено опитування працівників державних служб м. Чернігова та студентів заочної форми навчання Чернігівського національного технологічного університету (84 респондента). Аналіз та узагальнення отриманих результатів свідчить про те, що, 43% опитуваних вивчають іноземну мову для професійних та особистих потреб, 36% – для особистих цілей, 21% – через необхідність у професійній діяльності. Значна кількість опитуваних (43%) вивчають іноземну мову самостійно, активно залучаючи інформаційно-комунікаційні технології, 29% респондентів не вивчають іноземну мову систематично (більшість з них є студентами заочного відділення), 21% вивчають іноземну мову на курсах із використанням традиційних методів, 7% – займаються з репетитором. На запитання «Які ресурси та технології Ви використовуєте під час вивчення іноземної мови?», відповіді розподілилися наступним чином: 86% – Інтернет, 64% – електронні словники, 57% – електронні перекладачі, 36% – мобільні додатки, 21% – подкасти, менше 15% – програми-тренажери, мультимедійні програми, дистанційні курси, 7% – ігри та електронні підручники. Даючи відповідь на запитання про ефективність інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні іноземної мови, 72% опитуваних зазначили їх ефективність. Більшість респондентів найефективнішими серед інформаційно-комунікаційних технологій визнали Інтернет (43%), мобільні додатки та подкасти (28,5%), ігри, тренажери, мультимедійні програми (21%).

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що інформаційно-комунікаційні технології є поширеним засобом у вивченні іноземної мови серед дорослих людей завдяки ефективності, доступності, зручності у використанні. Ефективність застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання дорослих іноземної мови визначається такими дидактичними особливостями, як інформаційна та емоційна насиченість; зручність одночасного використання великої кількості навчальних матеріалів, різноманітних онлайн ресурсів, довідкової літератури, словників; формування мовленнєвих умінь у інтегрований спосіб на засадах компетентнісного, комунікативного та особистісно зорієнтованого підходів.

Висновки. Безперечно, сучасні інформаційно-комунікаційні технології розширюють дидактичні можливості, окреслюють новий алгоритм навчання іноземної мови, дозволяють залучати принципово нові форми, методи та прийоми навчання, сприяють продуктивному оволодінню іноземної мови порівняно з традиційними методами навчання. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в іншомовну освіту дорослих відповідає концепції навчання впродовж життя,

диверсифікує навчальні програми іноземної мови, розширює комунікативний іншомовний досвід дорослих, сприяє їх професійному зростанню, створює можливості для більш перспективного працевлаштування.

Література:

1. Гагіна Н. В., Лось О. В. Ефективність застосування електронного навчання в іншомовній освіті. Мова. Культура. Комунікація: інноваційні підходи до вивчення мов та літератур: матеріали 7-ї Міжнародної науково-практичної конференції, (Чернігів, 22–23 квітня 2016 р.). Чернігів, 2016. С. 94–97.
2. Ничкало Н. Г. Сучасні проблеми розвитку системи неперервної професійної освіти: вітчизняний і зарубіжний досвід. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз. К., 2003. С. 350–351.
3. Crompton H. A historical overview of mobile learning: Toward learner-centered education. Handbook of mobile learning. Florence, KY, 2013. P. 3–14.
4. Dron J. Control and Constraint in E-Learning: Choosing When to Choose. Hershey, PA, 2007. 328 p.
5. Jakobsen L. A. Embedding E-Learning in Further Education. Applied e-learning and e-teaching in higher education. NY, 2009. P. 110–130.
6. Knowles M. S., Holton III, E. F., Swanson R. A. The adult learner: the definitive classic in adult education and human resource development. Burlington, 2005. 390 p.
7. Smith Ann F. V., Strong G. Adult Language Learners: An Overview. Adult Language Learners: Context and Innovation. 2009. P. 1–6. URL: http://www.tesol.org/docs/books/bk_CP_AdultLL_615
8. The use of ICT to support innovation and lifelong learning for all. Commission of the European Communities. URL: [http://www.europarl.europa.eu/registre/docs_autres_institutions/commission_europeenne/sec/2008/2629/COM_SEC\(2008\)2629_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/registre/docs_autres_institutions/commission_europeenne/sec/2008/2629/COM_SEC(2008)2629_EN.pdf)